

A Fővárosi Ítéltábla a Dr. Földesi László Ügyvédi Iroda (ügyintéző: dr. Földesi László ügyvéd) által képviselt felperes neve felperesnek, a Hőrich és Varga Ügyvédi Iroda (ügyintéző: dr. Varga Szilvia ügyvéd) által képviselt I.rendű alperes neve (I.rendű alperes címe) I. rendű, II.rendű alperes neve (II.rendű alperes címe) II. rendű, III.rendű alperes neve (III.rendű alperes címe) III. rendű alperesek ellen végrendelet érvénytelenségének megállapítása iránt indított perében a Fővárosi Törvényszék 2013. október 4. napján meghozott 18.P.21.127/2011/33. számú ítélete ellen a felperes részéről 35. sorszám alatt előterjesztett fellebbezés folytán meghozta a következő

i t é l e t e t:

A Fővárosi Ítéltábla az elsőfokú bíróság ítéletét megváltoztatja, és megállapítja, hogy **T.Zs.I.** örökhagyó 2009. október 6. napján tett szóbeli végrendelete a felek viszonyában érvénytelen.

Kötelezi az alpereseket, hogy egyetemlegesen fizessenek meg 15 napon belül a felperesnek 1.905.000 (Egymillió-kilencszázötezer) forint együttes első- és másodfokú perköltséget, továbbá egyetemlegesen térítsenek meg az államnak a Nemzeti Adó- és Vámhivatal külön felhívására 3.400.000 (Hárommillió-négyszázezer) forint elsőfokú eljárási és fellebbezési illetéket.

Az ítélet ellen fellebbezésnek nincs helye.

Indokolás

T.Zs.I. (továbbiakban: örökhagyó) **b.-i V.** utca 22. szám alatti lakos 2009. október 10. napján elhunyt, leszármazója, házastársa nem volt, szülei előtte elhunytak. Az I. rendű alperes és a II-III. rendű alperesek jogelődje V.F. az örökhagyó apai ági dédszüleinek leszármazói és e rokonság alapján törvényes örökösként jelentették be igényüket a hagyatéokra. A hagyatéki tárgyaláson előadták, hogy az örökhagyó javukra szóban végrendelkezett. A közjegyző tájékoztatta az I. rendű alperest és a II-III. rendű alperesek jogelődjét, hogy mivel az örökhagyó dédszüleinek leszármazói, a Ptk. szabályai alapján nem minősülnek törvényes örökösnek.

A második hagyatéki tárgyaláson a közjegyző tanúként hallgatta ki az alperesek által bejelentett végrendeleti tanúkat **H.V.J.-t** és **H.V.J.-né**t. A tanúk előadták, hogy az örökhagyót 2009. október 6-án a délutáni órákban látogatták meg a kórházban, ahol belgyógyászati osztályon feküdt, és műtétre várt. Elmondta nekik, hogy nagyon fél a műtétől, emiatt végrendelkezik, és házat **V.-ék**re hagyja, mivel nincs más rokona, kijelentette, hogy az örökösök I.rendű alperes neve és III.rendű alperes neve legyenek. Ezt követően az örökhagyót megoperálták, majd néhány nap múlva elhunyt. Ismert törvényes öröklésre jogosult rokon hiányában a **felperes neve** törvényes örökös úgy nyilatkozott, hogy a szóbeli végrendelet érvényességét vitatja, és mivel annak eldöntése, hogy az örökhagyó írásbeli végrendeletet alkothatt-e nem dönthető el a hagyatéki eljárásban, ezért a hagyatékot részére kérte átadni. Az öröklési vitára

tekintettel a közjegyző a 2010. május 31. napján meghozott **ügyszámú** végzésével az örökhagyó hagyatékát:

1. a **b.-i** ingatlant 45.000.000 forint értékben,
 2. az **O.** Bank Nyrt.-nél az örökhagyó nevén vezetett lakossági folyószámla egyenlegét 10.180 forintot,
 3. az örökhagyó utolsó havi nyugdíját 63.870 forint összegben,
- ideiglenes hatállyal törvényes öröklés jogcímén a **felperes neve** adta át. A végzés indokolása szerint a törvényes örökös a szóbeli végrendelet érvényességét vitatta arra hivatkozással, hogy az örökhagyó írásbeli végrendelet tételére való képessége nem tisztázott, ezért a közjegyző az öröklési jogvitára figyelemmel a hagyatékot ideiglenes hatállyal a törvényes örökösnek adta át. A közjegyző végzése ellen az I. rendű alperes és a II-III. rendű alperesek jogelődje fellebbezést terjesztettek elő, melyben a hagyatékba tartozó ingatlan részükre való átadását kérték a szóbeli végrendelet alapján. A Fővárosi Bíróság, mint másodfokú bíróság a 2011. január 4. napján meghozott **ügyszámú** végzésével a közjegyző végzésének fellebbezett rendelkezését megváltoztatta, és az örökhagyó ingatlanhagyatékát végrendeleti öröklés jogcímén ideiglenes hatállyal az I. rendű alperesnek és a II-III. rendű alperesek jogelődjének adta át egymás közt egyenlő arányban és tájékoztatta a törvényes örökös, hogy a hagyaték ideiglenes átadásánál figyelembe nem vett igényét perben érvényesítheti.

A felperes módosított keresetében az örökhagyó 2006. október 6. napján tett szóbeli végrendelete érvénytelenségének megállapítását kérte, arra hivatkozással, hogy a Ptk. 634. § második fordulata szerinti feltétel nem állt fenn, az örökhagyó végrendeletét le tudta volna írni, egy papíron meg is kezdte annak megfogalmazását, továbbá a végrendelkezést követően a műtétbe beleegyező nyilatkozatot is aláírta.

Az alperesek a kereset elutasítását kérték. Álláspontjuk szerint a Ptk. 634. §-ában írt feltételek fennálltak, az örökhagyó a szóbeli végrendelkezéskor életét fenyegető rendkívüli helyzetben volt. Hivatkoztak a beszerzett orvosszakértői véleményre, ami megállapította, hogy az örökhagyó végrendeletének szóbeli megfogalmazására képes lehetett, de egy ilyen állapotú beteg még ha nevének aláírására képes is, saját kézzel hosszabb dokumentumot már nem tud leírni.

Az elsőfokú bíróság ítéletével a keresetet elutasította. Kötelezte a felperest, hogy fizessen meg az alpereseknek, mint egyetemleges jogosultaknak 1.000.000 forint plusz áfa perköltséget. További rendelkezése szerint a le nem rótt 200.000 forint eljárási illetéket az állam viseli.

Indokolásában utalt az elsőfokú bíróság a Ptk. 634. §-ának rendelkezésére, mely szerint szóbeli végrendeletet az tehet, aki életét fenyegető rendkívüli helyzetben van, és írásbeli végrendeletet egyáltalán nem, vagy csak jelentékeny nehézséggel tehetne. **H.V.J.**-né tanú vallomása szerint a végrendelkezéskor az örökhagyó valószínűleg tudott írni és olvasni, teljesen ésszerű volt. Halála után hazavitte holmijait a kórházból, azok között volt egy könyv, amelynek lapjai között talált egy papírlapot, amelyre az örökhagyó a következő szöveget írta:

„ép ésszel és értelemmel az alábbiak szerint végrendelkezem:”. **H.V.J.** határozottan arra nézve nem tudott nyilatkozni, hogy a végrendelkezéskor az örökhagyó tudott-e írni, az ő megítélése szerint erre nem volt képes. Az örökhagyó ugyanis fizikálisan nagyon gyenge állapotban volt, össze volt esve, etetni, itatni, ágytálazni kellett. Az örökhagyónak nagyon szép aláírása volt, amire nagyon büszke volt, megtekintve a 2009. október 6-i műtėti beleegyező nyilatkozaton lévő aláírást, a tanú úgy nyilatkozott, miszerint azon is látszik, hogy ekkor már nem megfelelő állapotban volt.

A perben kirendelt igazságügyi orvosszakértő véleményének adatai szerint az örökhagyó 2009. szeptember 24-én került kórházi felvételre, nagyfokú fogyságot követő hasi panaszokkal. Kivizsgálása során szervezetében rosszindulatú daganatos betegség áttéteit találták, sürgős sebészeti teendő hiányában áthelyezték a belgyógyászati osztályra, ahol 2009. október 6-áig kezelték. Az

október 6-án végzett CT vizsgálat során az örökhagyó hasüregében folyadékot találtak, mely alapján bélátfúródás lehetősége is fennállt, ezért visszahelyezték a sebészeti osztályra. Itt a felvételnél elesett állapotúnak írták le. Ezt követően sürgősséggel műtétet végeztek, mely után az örökhagyó nem tért magához, és október 10-én elhunyt. A szakértő véleménye szerint 2009. október 6-án az örökhagyó életét fenyegető rendkívüli helyzetben volt, a rendelkezésre álló adatok szerint nem állt fenn nála olyan kórállapot, ami írásképtelenséget okozott volna, ezen a napon a műtéti beleegyező nyilatkozatot is aláírta. A sebészeti osztályon elesett, leromlott állapotát dokumentálták. Ezen állapotában az örökhagyó végrendeletének szóbeli megfogalmazására képes lehetett, a beleegyező nyilatkozat szerint nevének aláírására is képes volt, de hosszabb dokumentumot nem volt képes leírni saját kézzel.

A hivatkozott bizonyítékok alapján az elsőfokú bíróság álláspontja szerint a felperesnek nem sikerült bizonyítania, hogy a Ptk. 634. § második fordulata szerinti feltétel nem állt fenn. Az örökhagyónak előrehaladott rákos megbetegedése, és azzal összefüggő váratlan rosszulléte, valamint az azonnali életmentő műtete és a végrendelet megkötését követő rövid időn belüli halála kétséget kizáróan alátámasztja, hogy életét fenyegető rendkívüli helyzetben volt. Szóbeli végrendeletre a valóságos megélt halálfélelme késztette, illetve elesett gyenge állapota, és az ezzel együtt járó fizikai, illetve pszichés állapot az írásbeli végrendelet alkotásának objektív lehetőségét kizárta. Általános egészségi állapota mellett írásbeli végrendelet alkotása még akkor is jelentős nehézségekbe ütközött, ha nevének aláírására képes volt, mert ezt követően ment életmentő műtetre, mely után már nem tért magához. Abból, hogy az örökhagyó nevét le tudta írni, nem vonható le az a következtetés, hogy írásbeli végrendeletet jelentékeny nehézség nélkül alkothatt volna. Mindkét szóbeli végrendeleti tanú azt adta elő, hogy az örökhagyó a végrendelet tételkor egyedül enni, inni nem tudott, etetni, itatni kellett, és szívdózsával itta az ásványvizet. Ülni, mozogni egyedül nem volt képes, ki volt száradva, infúziós kezelés alatt állt, vérátömlesztést kapott, és ágytálozni kellett. Leromlott fizikai állapota mellett lelki állapota is rossz volt. Mindezekre tekintettel az elsőfokú bíróság álláspontja szerint a felperes nem tudott olyan meggyőző bizonyítékokat előterjeszteni, amelyek a szóbeli végrendelet érvénytelenségének megállapításához vezettek volna, ezért a keresetet mint alaptalant elutasította. Pervesztességére tekintettel kötelezte a felperest az alperesek perköltsége megfizetésére a Pp. 76. §-a, illetve a 32/2003. (VIII. 22.) IM rendelet 3. § (1) bekezdés b) pontja alapján, amit figyelembe véve a 45.000.000 forintos pertárgyértéket, mérlegeléssel határozott meg. A felperes által le nem rótt illetéket a 6/1986. (VI. 26.) IM rendelet 14. §-a alapján az állam viseli.

Az elsőfokú bíróság ítélete ellen a felperes terjesztett elő fellebbezést, melyben kérte, hogy az ítélet tábla az elsőfokú ítéletet megváltoztatva kereseti kérelmének adjon helyt, és kötelezze az alpereseket a perköltség megfizetésére. Másodlagosan az elsőfokú ítélet hatályon kívül helyezését indítványozta a Pp. 252. § (2) és (3) bekezdései alapján.

A felperes fellebbezésében a Ptk. 634. §-ában meghatározott törvényi feltételekkel kapcsolatos bizonyítási teherrel összefüggésben hivatkozott arra, hogy a szóbeli végrendelet tételére a Ptk. 635. § (1) bekezdése az alaki követelményeket tartalmazza, a 634. § ezen felül két egymástól független törvényi feltételt ír elő, mely szerint szóbeli végrendeletet az tehet, aki életét fenyegető rendkívüli helyzetben van, és írásbeli végrendeletet egyáltalán nem vagy csak jelentékeny nehézséggel tehetne. A két feltétel egyike sem tekinthető törvényi vélelemnek, nincs olyan jogszabályi rendelkezés, ami azt tartalmazná, hogy ellenkező bizonyításáig minden elhangzott szóbeli nyilatkozat, ami megfelel a Ptk. 635. § (1) bekezdésében foglalt alaki feltételeknek, egyúttal automatikusan megfelelne a 634. § szerinti valamennyi feltételnek is. Erre tekintettel a felperes álláspontja szerint azt, hogy az örökhagyó adott

nyilatkozata a Ptk. 635. § (1) bekezdése és a 634. § szerinti törvényi feltételeknek is mindenben megfelel, annak kell bizonyítania, aki a szóban elhangzott akaratnyilatkozat alapján örökölni kíván. Ez összhangban áll a PK 88. számú állásfoglalás f) pontjában foglaltakkal. Az elsőfokú ítélet is tartalmazza, hogy a hagyatéki eljárás során a közjegyző csak a Ptk. 635. § (1) bekezdése szerinti alaki feltételeket vizsgálhatta, figyelemmel a Fővárosi Bíróság mint másodfokú bíróság **ügyszámú** végzésére. Azt a kérdést, hogy ki kerül felperesi, illetve alperesi pozícióba a Ptk. 635. § (1) bekezdésében írt feltételek fennállásával kapcsolatos, hagyatéki eljárásban hozott döntés határozza meg. A Ptk. 634. §-ában megjelölt törvényi feltételek vonatkozásában a közjegyző bizonyítást nem folytathat, erre nézve megállapítást nem tehet, illetve érdemi döntést sem hozhat. Öröklésük érdekében az alperesek jelen perben állították (szükségképpen állítaniuk kellett), hogy az örökhagyó szóbeli nyilatkozata megfelel valamennyi törvényi feltételnek. A felperes az általa megindított perben azt az alperesi állítást vitatta, hogy a szóbeli nyilatkozat a Ptk. 634. §-ában megjelölt feltételeknek megfelelt. Mivel e feltételek nem tekinthetők vélelmezettnek, a felperes álláspontja szerint a bizonyítási teher minden esetben - perbeli pozíciójától függetlenül - azt a felet terheli a Pp. 164. § (1) bekezdése alapján, aki a szóbeli nyilatkozat alapján örökölni kíván. Erre tekintettel jogszabálysértő és helytelen az elsőfokú bíróságnak az az álláspontja, miszerint a felperes nem tudott olyan meggyőző bizonyítékokat előterjeszteni, amelyek a végrendelet érvénytelenségének megállapításához vezettek volna. A Ptk. 634. §-ában megjelölt feltételek bizonyítása az alpereseket terhelte, és annak sikertelensége is az ő terhükre esik, ezért a bizonyítási teherre figyelemmel a bizonyítási eljárás akként értékelendő, hogy az alperesek nem tudták bizonyítani azt, hogy az örökhagyó írásbeli végrendeletet egyáltalán nem, vagy csak jelentékeny nehézséggel tudott volna tenni.

Az elsőfokú ítélet megalapozatlansága és a felperesi kereset alapos voltának alátámasztására a tényállásból a felperes kiemelte az orvosszakértői véleményt. Ebben a szakértő megállapította, hogy a rendelkezésre álló adatok alapján az örökhagyónál nem állt fenn olyan kórállapot, ami írásképtelenséget okozott volna, az adott napon a műtéti beleegyező nyilatkozatot is aláírta. Csak általánosságban rögzítette a szakértő azt a tényt, hogy általában az örökhagyó állapotában lévő személy hosszabb dokumentum saját kézzel történő leírására nem képes. E megállapításokból az elsőfokú bíróságnak azt a következtetést kellett volna levonnia, hogy az alperesek nem tudták bizonyítani a Ptk. 634. §-ában írt második feltétel fennállását. Ezzel ellentétben az elsőfokú bíróság a szakértői vélemény tartalmát felülbírált, és azzal ellentétesen azt a következtetést vonta le, miszerint a felperes nem tudta bizonyítani, hogy az örökhagyó írásképes lett volna, illetve jelentékeny nehézség nélkül tudott volna írásbeli végrendeletet tenni. Ezzel összefüggésben a szakértői véleménnyel és a tanúvallomásokkal ellentétben csak általánosságban annyit írt indoklásában, hogy az örökhagyó írásbeli végrendeletet objektíve nem tudott volna alkotni, illetve még akkor is jelentős nehézségekbe ütközött volna írásbeli végrendelet tétele, ha nevének aláírására képes volt. A Ptk. 629. § (1) bekezdése szerint több módon tehető érvényesen írásbeli végrendelet. Az elsőfokú bíróság nem vizsgálta, illetve a bizonyítékokat nem megfelelően értékelte a körben, hogy az örökhagyó tehetett-e érvényesen Ptk. 629. § (1) bekezdés b) pontja szerinti magánvégrendeletet, amihez a két tanú együttes jelenlétében történő aláírás, vagy az aláírás sajátjának való elismerése szükséges. Írásbeli végrendeletet egyszerű megfogalmazású, rövid szöveggel is lehet tenni, ha abból egyértelműen kiderül az örökhagyó akarata. A végrendeleti tanúk által előadottak alapján az örökhagyó akarata ismert, melyből kitűnően szóbeli nyilatkozatával rövid tartalmú végintézkedést kívánt tenni. Erre tekintettel az örökhagyónak a rövid szöveg leírására kellett volna egy harmadik személyt megkérnie, majd az okiratot aláírnia, amire a szakértői véleményből kitűnően mindenképpen képes volt. Az, miszerint az örökhagyó azt akarja, hogy minden vagyonát az alperesek örököljék,

nem tekinthető hosszabb szövegnek, a felperes megítélése szerint annak leírására a szakértői vélemény alapján az örökhagyó is képes lett volna. Emellett egy ilyen rövid szöveg papírra vetése körülbelül 30 másodpercet vett volna igénybe, amit az örökhagyó bármely kórházban tartózkodó harmadik személytől kérhetett volna, és amit a végrendeleti tanúk ott helyben aláírhattak volna. A szóbeli végrendelet még délelőtt a belgyógyászati osztályon hangzott el, az örökhagyó műtéti előkészítése csak délután kezdődött meg, ezért a végrendelet elkészítésére elegendő idő állt az örökhagyó rendelkezésére.

H.V.J.-né tanú előadta, hogy a végrendelezéskor az örökhagyó valószínűleg tudott írni és olvasni. A tanú által az örökhagyó holmijai között talált okiraton lévő szöveg tartalma alapján valószínűsíthetően az örökhagyó kórházba kerülését követően készült, melyből kitűnően egy saját kézzel írt írásbeli magánvégrendelet megalkotását kezdte meg, de nem fejezte be. Ezzel kapcsolatban nem annak van jelentősége, hogy az mikor készült, hanem annak, hogy az örökhagyót kórházban tartózkodása alatt foglalkoztatta, hogy végrendeletet készítsen. Azt bizonyítottan az örökhagyó saját kezűleg írta, ami szintén igazolja, hogy kórházban tartózkodása alatt reális lehetősége volt jelentékeny nehézség nélkül írásbeli végrendeletet készíteni, akár az iraton lévő szöveg befejezésével is. **H.V.J.** tanúvallomásából kitűnően ő azt ajánlotta az örökhagyónak, hogy írja le a végrendeletét, aki azonban arra nem reagált. A felperes álláspontja szerint ez azt bizonyítja, hogy az örökhagyó jelentékeny nehézség nélkül tudott volna írásbeli végrendeletet tenni, ellenkező esetben ugyanis nyilvánvaló, hogy a tanú nem ajánlotta volna neki, hogy végrendeletét írja le.

A felperes álláspontja szerint a Ptk. 634. §-ában írt feltételek mindegyike szakkérdés. A szakértő megállapította, hogy az örökhagyónál nem állt fenn olyan kórállapot, ami írásképtelenséget okozott volna. Külön kiemelte a szakértő, miszerint általában elképzelhető, hogy olyan mértékű fájdalom és elesettség együttes hatása alatt, mint ami az örökhagyónál fennállt, a beteg nevének aláírására képes, de hosszabb dokumentumot saját kezűleg már nem tud leírni. Erre tekintettel a szakértői vélemény nem jelen ügyre és nem konkrétan az örökhagyóra, hanem csak általában írta le az adott megállapítást, ami egy elméleti lehetőség felvázolása. A perbeli esetben a legfontosabb jogkérdés, miszerint van-e lehetősége az ügyben eljáró bíróságnak felülmérlegelnie a beszerzett szakértői vélemény megállapításait a Ptk. 634. § adott feltétele tekintetében. Ezzel összefüggésben a felperes hivatkozott a Kúria BH2006. 3.120. számú döntésére, ami az írásbeli végrendelet alkotásának jelentékeny nehézsége, valamint a tanúk szerepe tekintetében egyértelmű iránymutatást ad a jelen perbeli eset jogi megítélése vonatkozásában. Eszerint, ha az igazságügyi szakértő vélemény azt tartalmazza, hogy az örökhagyó végrendelet aláírására képes állapotban volt, ezen szakkérdésre vonatkozó megállapítást a bíróság nem mérlegelheti felül, és nincs lehetősége azt megállapítani, hogy az örökhagyó számára jelentékeny nehézséget jelentett volna az írásbeli végrendelet tétele.

Az alperesek fellebbezési ellenkérelmükben az elsőfokú ítélet helybenhagyását és a felperes másodfokú perköltségben marasztalását kérték. Álláspontjuk szerint az elsőfokú bíróság a tényállást helyesen állapította meg és abból helyes következtetést vont le, ítélete jogszerű és tényszerű, a vonatkozó jogszabályi rendelkezéseken alapul, ezért a fellebbezés alaptalan. Az alperesek elsőfokú eljárásban is kifejtett álláspontja szerint a perbeli esetben a bizonyítás a felperest terhelte. A felperes korábbi képviselője a bizonyítási teher kérdését nem is vitatta, mert tisztában volt azzal, hogy az alpereseknek a hagyatéki eljárásban a végrendelet érvényes létrejöttét, alakyszerű követelményeinek meglétét, valamint tartalmát kellett bizonyítaniuk. A hagyatéki eljárásban hozott másodfokú határozatban a bíróság jogerős végzésével meg is állapította, hogy mivel a végrendelet az előírt alakiságok megtartása mellett jött létre, az érvényes és hatályos mindaddig, ameddig annak érvénytelenségét a bíróság nem

állapítja meg. A végrendelet érvénytelenségének megállapítása iránt a felperes indított keresetet, így az érvénytelenség tekintetében a bizonyítás őt terheli, az ezzel ellentétes álláspontja jogilag nonszensz, fogalmilag kizárt. Számos jogeset foglalkozik a végrendelet érvénytelenségével, mellyel kapcsolatban az alperesek megemlézték a BH.2004. 362. számú döntést, ami álláspontjukat megerősítve arra a következtetésre jut, hogy csak aggálytalan és meggyőző bizonyítékok alapján lehet a végrendelet érvénytelenségét (hatálytalanságát) megállapítani, annak aggályos volta, a kétségek felmerülése egymagában érvénytelenséget nem eredményezhet. E döntésből is az a következtetés vonható le, hogy a végrendelet mindaddig érvényes, amíg azt a bíróság érvénytelenné nem nyilvánítja, tehát azt a felet terheli a bizonyítás az érvénytelenség tekintetében, aki erre hivatkozik. Ha az érvénytelenséget nem tudja kétséget kizáróan a felperes bizonyítani, annak terhét neki kell viselnie. Ez következik egyébként a Ptk. 654. §-ából is, figyelemmel a Ptk. 653. §-ára, mert a végrendeletet annak kell megtámadnia, és az érvénytelenséget annak kell bizonyítania, akinek az érvénytelenség megállapítása érdekében áll.

A felperesi állásponttal szemben az elsőfokú bíróság az orvosszakértői vélemény tartalmát nem bírálta felül, azt megfelelően mérlegelte. A fellebbezés különböző felvetései jogilag irrelevánsak, a tényállás megítélésénél jogi jelentőséggel nem bírnak. Az elsőfokú bíróságnak csak a tényeket, a tanúvallomásokat, a szakértői véleményt és a vonatkozó jogszabályokat, joggyakorlatot kellett mérlegelnie, ami teljes és minden részletre kiterjedő volt, azokat az elsőfokú bíróság megfelelően értékelte, és a bizonyítás sikertelensége alapján bebizonyosodott, hogy a Ptk. 634. §-ába foglalt feltételek a végrendeletkezés időpontjában egyértelműen fennálltak. Életszerűtlenek a felperesi fellebbezés elvárásai az örökhagyóval szemben, egy ilyen lelki és fizikai állapotú nőbeteg, aki a tanúk egybehangzó vallomása szerint mozgásképtelen állapotban volt, karjába infúzió volt bekötve, sem ereje, sem pedig elgyengült állapota miatt energiája sem volt arra, hogy egyedül mozogjon, egyen, vagy igyon, nyilvánvalóan végrendeletkezésre nem lehetett képes. Életszerűtlenek a felperes azon megállapításai is, miszerint a kórteremben fekvő, más súlyos állapotú betegeket, vagy orvosokat, kórházi személyzetet kellett volna a végrendeletkezés folyamatába bevonni. Ilyen elvárásai még a vonatkozó jogszabályoknak sincsenek, és ezt az életszerűség sem indokolja. Iratellenes a felperesnek az az állítása, hogy a végrendeletkezés délelőtti történt, ugyanis mindkét tanú a hagyatéki eljárásban és a bírósági eljárásban is azt adták elő, hogy a végrendeletkezés közvetlenül az operációt megelőző délután volt. A bíróságnak azt kellett vizsgálnia, hogy a szóbeli végrendelet elhangzásának pillanatában a jogszabályban meghatározott feltételek fennálltak-e. Az örökhagyó nem tudott felkészülni a végrendeletkezésre, mert három héten át vizsgálták anélkül a kórházban, hogy állapotával kapcsolatban bármilyen előremutató tényről közöltek volna vele. E három hét alatt nem volt abban a hiszemben, hogy életét fenyegető rendkívüli helyzetben van, ezt a kórházi tartózkodása alatt vele nem közölték, ezt még a kezelőorvosok sem tudták. A végrendeletkezés napján elvégzett CT vizsgálat során értesült az örökhagyó az orvosoktól arról, hogy azonnali életmentő műtétre van szüksége, és ezen információ tudatában ezt követően tette szóbeli végrendeletét, amikor már mind lelkileg, mind fizikailag olyan legyengült állapotban volt, hogy mozgásképtelenné vált, erős fájdalmait csillapítandó, erős hatású fájdalomcsillapítókat kapott, és még ezen a napon meg is operálták. Az, hogy végrendeleti kezdeményt találtak az örökhagyó könyvében, nem bizonyítja azt a felperesi állítást, hogy az örökhagyó tudott volna végrendeletkezni, mert semmilyen adat nem merült fel arra, hogy az mikor készült, ezért ebből kizárólag egyetlen következtetés vonható le, hogy végrendeletkezni biztosan akart. Azt, hogy a végrendelet megírását mikor kezdte, és annak elkészítése miért maradt abba, nem lehet tudni, de annak a szóbeli végrendelet érvényessége szempontjából nincs is jogi jelentősége. Az elsőfokú bíróság döntésének indokolása is megalapozott. A Legfelsőbb Bíróság gyakorlata mutat rá arra, hogy a felperesi hivatkozások a végrendelet érvénytelenségének megállapításával kapcsolatos perben

megalapozatlanok. Ezzel összefüggésben az alperesek hivatkoztak a Legfelsőbb Bíróság **ügyszámú** határozatára, továbbá a BH1977. 195. számú jogesetre. Az utóbbi kimondta, hogy az örökhagyó részéről általános egészségi állapota mellett írásbeli végrendelet alkotása még akkor is jelentős nehézségekbe ütközött, ha nevének aláírására képes volt. A BH1988. 465. számú jogesetben a Legfelsőbb Bíróság kimondta, miszerint önmagában abból az egy feltételezésből, hogy az örökhagyó a nevét le tudta volna írni, nem vonható le olyan következtetés, hogy írásbeli végrendeletet jelentékeny nehézség nélkül alkothatt volna. Hasonlóan rendelkezett a BH1991. 473. számú jogeset is. Ezekből egyértelműen kiderül, hogy a felperes álláspontjával ellentétben a vonatkozó jogszabályi rendelkezés és az ennek alapján kialakult bírói gyakorlat nem követel meg a szóbeli végrendelet esetén írásképtelenséget, amire a felperes hivatkozik. Emellett az is tény, miszerint a felperes nem tudta bizonyítani azt, hogy az örökhagyó írásbeli végrendelet tételére jelentékeny nehézség nélkül képes volt. Valamennyi bizonyíték, így a két tanú egybehangzó vallomásából, az orvosi iratokból és az orvosszakértői véleményből is megállapítható az örökhagyó állapota, elesett, gyenge fekvőbeteg volt, állapota rohamosan és látványosan romlott, rossz lelkiállapotú és magába zuhant volt. Az orvosi kórlap és a szakvélemény rögzíti, hogy vissza kellett zárni a műtét során a beteget, mert igen gyenge állapotban volt, magas halálozási kockázatú betegségben szenvedett, és a műtét is magas halálozási kockázatú volt. Mindezekre tekintettel az alperesek számára érthetetlen, hogy a felperes miért hivatkozik arra, hogy az örökhagyó írásbeli végrendelet tételére képes állapotban volt. Az alperesek már az elsőfokú eljárásban is hivatkoztak rá, hogy az örökhagyó két különböző időpontban tett, a periratokban is fellelhető aláírása között szemmel is jól látható, laikus által is egyértelműen észlelhetően óriási különbség van, a végrendeletkezés napján, 2009. október 6-án az örökhagyó már a vonalra egyenesen is képtelen volt írni, szemben a korábbi aláírásával. A végrendeleti tanúk is egybehangzóan hivatkoztak arra, hogy az örökhagyó aláírása nagyon szétesett, előtte sokkal szebben írt.

A másodfokú eljárás során V.F. volt II. rendű alperes elhunyt, igazolt jogutódjai - a II. és III. rendű alperesek - perbelépését az ítéltábla jogerős végzésével engedélyezte.

A fellebbezés alapos.

Az elsőfokú bíróság lényeges eljárási szabályt sértett, mert elmulasztotta a felek Pp. 3. § (3) bekezdése szerinti előzetes tájékoztatását a jogvita eldöntése érdekében bizonyításra szoruló tényekről, a bizonyítási teherről, illetve a bizonyítás sikertelenségének következményeiről. Annak kérdésében, hogy a perben a bizonyítás melyik felet terhelte, ítéletének indokolásában sem foglalt határozottan állást, ezzel kapcsolatos álláspontjára csupán közvetett módon, abból lehet következtetni, hogy megítélése szerint a felperesnek „nem sikerült bizonyítania” azt, hogy a Ptk. 634. § második fordulatában írt feltétel nem állt fenn.

A lényeges eljárási szabálysértés ellenére az ítéltábla megítélése szerint a tárgyalás megismétlése nem szükséges, mert az elsőfokú eljárásban a bizonyításra szoruló tények megállapításához a bíróság az indítványok alapján a bizonyítást lefolytatta, a szóbeli végrendeletkezés körülményei feltárára kerültek, a döntéshez a bizonyítékok rendelkezésre állnak, ezért az elsőfokú ítélet hatályon kívül helyezése nem indokolt.

Megalapozott a fellebbezés a bizonyítási teher tekintetében. Az öröklési perekből szerzett tapasztalat szerint a hagyatéki eljárásban a szóbeli végrendelettel kapcsolatos, a törvényes és a szóbeli végrendeleti örökösök között keletkezett öröklési vita esetén a törvényes örökös általában a szóbeli végrendeletnek az 1959. évi IV. törvény (továbbiakban: Ptk.) 634. §-ában és a 635. § (1) bekezdésében írt feltételei teljesülését is vitatja. Szóbeli

végrendeletre alapított, vitatott öröklési igény esetén a közjegyzői gyakorlat a hagyaték átadása tekintetében nem egységes. Amennyiben a végrendeleti tanúk meghallgatása alapján a Ptk. 635. § (1) bekezdése szerinti alaki feltételek teljesülése megállapítható, egyes közjegyzők a hagyatékot ideiglenes hatállyal a szóbeli végrendeleti örökösnek, míg mások a törvényes örökösnek adják át, mert a hagyatéki eljárásban a Ptk. 634. §-ában írt feltételek fennállása nem vizsgálható. Mivel a hagyaték átadása határozza meg, hogy a hagyatéki eljárásban figyelembe nem vett öröklési igénye érvényesítéséhez melyik érdekeltnek kell pert indítania, a szóbeli végrendelettel kapcsolatos perekben a felek perbeli pozíciója is ehhez igazodóan változó.

Helytálló a felperesnek az a hivatkozása, hogy a szóbeli végrendelettel kapcsolatos perekben nem egységes a bizonyítási teher megítélése a törvényi feltételek tekintetében. Egyes (pl. az alperesek fellebbezési ellenkérelmében hivatkozott „PÜ BH 2044/362.” - helyesen BH2004. 362. számon közzétett, a Legfelsőbb Bíróság **ügyszámú** és arra alapított **ügyszámú**) határozatok tényállásából kitűnően a közjegyző a hagyatékot ideiglenes hatállyal a szóbeli végrendelet alapján adta át, ezért a törvényes örökös indított pert a végrendelet érvénytelenségének megállapítására és a felek között vitatott volt, hogy a bizonyítás melyik felet terheli. Ennek kérdésében e határozatok indokolása úgy foglalt állást, hogy az eljárásjogi és az anyagi jogi rendelkezésekből, továbbá a PK 85. számú állásfoglalás b) pontjából értelemszerűen következik, hogy a szóbeli végrendelet érvénytelenségének - a Ptk. 634. §-ban írt feltételek hiányának - bizonyítása azt a megtámadásra jogosult személyt terheli, aki a szóbeli végrendelet érvénytelenségének megállapítására pert indít, vagy az érvénytelenségre az ellene indított perben védekezésként hivatkozik. Ezzel szemben a Legfelsőbb Bíróság több - **ügyszámú határozatok** - határozata szerint (mely ügyekben a szóbeli végrendeleti örökös két esetben felperes, két esetben pedig alperes volt) a szóbeli végrendelet a végintézkedés kivételes formája, ezért létrejöttének tényét és törvényben meghatározott (Ptk. 634. § és 635. § (1) bekezdése) érvényességi feltételeit annak kell bizonyítania, aki arra alapítva örökölni kíván, ezáltal a bizonyítatlanság következményei is az ő terhére esnek. Az ítéltábla a bizonyítási teher és a bizonyítás sikertelenségének következményei tekintetében az utóbbi határozatokban kifejtett állásponttal ért egyet.

A Pp. 164. § (1) bekezdése szerint a per eldöntéséhez szükséges tényeket általában annak a félnek kell bizonyítania, akinek érdekében áll, hogy azokat a bíróság valóban fogadja el. Tartalma alapján ez egy általános szabály, melyből kitűnően a bizonyítási teher nem a felek perbeli pozíciójától, hanem attól függ, hogy a per eldöntéséhez szükséges tények valóságának bizonyítása melyik fél érdekében áll. Az, hogy egy jogvita eldöntéséhez mely tények bizonyítása szükséges, és az kinek az érdekében áll, az adott jogviszonyra irányadó anyagi jogi szabályok alapján ítéltető meg.

A szóbeli végrendelet a végintézkedés kivételes, szigorú törvényi feltételekhez kötött formája, amelyről a Ptk. két §-ban rendelkezik, meghatározva azt, hogy ki (634. §) és milyen módon (635. § (1) bekezdése) nyilváníthatja ki szóban végintézkedését. Az adott végintézkedési forma kivételessége a 634. § korlátozó rendelkezéséből ered, ez személyi feltételként írja elő, hogy szóbeli végrendeletet az tehet, aki életét fenyegető rendkívüli helyzetben van, és írásbeli végrendeletet egyáltalán nem vagy csak jelentékeny nehézséggel tehetne, ami a PK 88. számú állásfoglalás d) pontjának indokolása szerint a szóbeli végrendelet érvényes létrejöttének feltétele. Emellett a 635. § (1) bekezdése az alaki feltételeket határozza meg. Mindezekre tekintettel a szóbeli végrendelet csak a személyi és alaki feltételek együttes fennállása esetén alkalmas a kívánt joghatás, az öröklés kiváltására. Szóbeli végrendeletre alapított öröklési igény esetén a bizonyítandó tény az örökhagyó törvényi előírásoknak megfelelő végrendelezése, ebből következően a végrendelet létrejöttét és törvényben

meghatározott - a Ptk. 634. § és 635. § (1) bekezdése szerinti - érvényességi feltételeit annak kell bizonyítania, aki arra alapítva örökölni kíván.

A felperes fellebbezésében megalapozottan hivatkozott arra, hogy a hagyatéki eljárásban kizárólag a Ptk. 635. § (1) bekezdése szerinti alaki feltételek vizsgálhatók, azok teljesülésével azonban a Ptk. 634. §-ban írt érvényességi feltételek fennállása nem vélelmezett, ezért öröklésük érdekében az alpereseket terhelte azon perbeli állításuk bizonyítása, hogy az örökhagyó szóbeli végrendelete e törvényi feltételeknek is megfelelt. Ezzel összefüggésben iratellenes az alperesek fellebbezési ellenkérelme a tekintetben, hogy a hagyatéki ügyben a bíróság jogerős végzésével megállapította, hogy mivel a szóbeli végrendelet az előírt alakiságok megtartásával jött létre, az mindaddig érvényes és hatályos, ameddig annak érvénytelenségét a bíróság nem állapítja meg. A hagyatéki ügyben hozott bírósági határozat ilyen megállapítást nem tartalmaz.

A PK 88. számú állásfoglalás szerint a szóbeli végrendelet Ptk. 634. §-ában írt feltételeinek a végrendelkezés idején együttesen - vagyis egyidejűleg és egymás mellett objektíve kell „fennállnia”. Ebből okszerűen következik, hogy öröklési jogvita esetén - ha az ellenérdekű fél arra hivatkozással támadja a szóbeli végrendeletet, hogy annak törvényi feltételei nem álltak fenn - az anyagi jogi szabályok alapján a szóbeli végrendelet érvényesüléséhez a törvényi feltételek fennállásának valóságát kell bizonyítani, ami az érdekelttség alapján kizárólag azt terhelheti, aki a szóbeli végrendeletre alapítva - ezáltal annak érvényességi feltételei fennállását állítva - örökölni kíván. Mindezekre tekintettel polgári perben a jogvita eldöntése érdekében bizonyításra szoruló tények és a bizonyítási terheltség tekintetében irreleváns, hogy a hagyatéki eljárásban a hagyatékot kinek adták át, ezáltal ki kényszerült jogai védelmében pert indítani. Ennek indokaként utal az ítélet tábla arra is, hogy a hagyatéki eljárás nemperes eljárás, ezért ezen eljárásban a közjegyző és a bíróság megállapításai és arra alapított határozatai anyagi jogerővel nem bírnak, ezért azok a peres eljárásban eljáró bíróságot nem kötik.

Az elsőfokú bíróság érvelése szerint a szóbeli végrendelettel kapcsolatban felmerült aggályok, kétségek, önmagukban érvénytelenséget nem eredményeznek, az, hogy az örökhagyó egy okiratot alá tudott írni, nem jelenti azt, hogy végrendeletet is tudott volna írni, ezt az orvosszakértői vélemény is alátámasztotta, továbbá a szakértő azt is megállapította, hogy az örökhagyónak a végrendelkezéskor jelentős mértékű fájdalmai voltak. Mindezekből kitűnően tévesen ítélte meg a jogvita eldöntése érdekében a bizonyításra szoruló tényeket, a bizonyítási terhet, továbbá a bizonyítékokat - köztük az orvosszakértői vélemény tartamát - is tévesen értelmezte és értékelte. A felperes hivatkozásai nem aggályok és kétségek, hanem a perbeli szóbeli végrendelet érvénytelenségét megalapozó kifogások. Az orvosszakértő véleménye alapján bizonyított - amit a felperes sem vitatott -, hogy a végrendelkezésnek minősülő szóbeli nyilatkozata tételekor az örökhagyó életét fenyegető rendkívüli helyzetben volt, ezért a perben a felek között a Ptk. 634. §-a szerinti másik feltétel fennállása volt vitás. Az előzőekben kifejtettek alapján a jogvita eldöntése érdekében bizonyítandó tény e feltétel fennállása volt, amelynek bizonyítása az alpereseket terhelte, akik a szóbeli végrendeletre alapítják öröklésüket.

A szakértő véleményére és egyéb perbeli bizonyítékokra figyelemmel az elsőfokú bíróság megalapozatlanul állapította meg, hogy az örökhagyó fizikai, illetve pszichés állapota az írásbeli végrendelet alkotásának objektív lehetőségét kizárta. A rendelkezésre álló kórházi iratok szerint (K. Kórház I. Belgyógyászati, valamint Sebészeti Osztályának zárójelentései) az örökhagyó a belgyógyászati osztályról műtéti beavatkozáshoz 2009. október 6-án 20 óra 30 perckor került áthelyezésre a sebészeti osztályra. A végrendeleti tanúk

vallomásából kitűnően az örökhagyó végintézkedését ezt megelőzően, 2009. október 6-án délután - 4-5 óra körül - a belgyógyászati osztályon nyilvánította ki.

H.V.J.-né vallomása szerint ekkor az örökhagyó képes lett volna írni, **H.V.J.** vallomása szerint pedig szóbeli nyilatkozata tételkor azt ajánlotta az örökhagyónak, hogy írja le végrendeletét. A tanúk közvetlenül tapasztalták az örökhagyó fizikai és pszichés állapotát, vallomásukból kitűnően olyan körülményt nem észleltek, ami kizárta vagy korlátozta volna írásképesességét, mert mindketten írásra képesnek ítélték meg. Ezzel összhangban áll az orvosszakértő véleménye, mely szerint a rendelkezésre álló adatok alapján az örökhagyónál nem állt fenn olyan kórállapot, ami írásképtelenséget okozhatott. A kórházi iratokból kitűnően az örökhagyó a végrendeletkezést követően órákkal később, a sebészeti osztályon két nyilatkozatot írt alá, amelyekkel beleegyezett a műtéti beavatkozáshoz és altatásához. Az alperesek hivatkozásával ellentétben e nyilatkozatokon lévő és az örökhagyó korábbi aláírása között nincs „órási”, laikus által is egyértelműen észlelhető, állapotromlást alátámasztó különbség. A 2009. október 6-i nyilatkozatokon lévő örökhagyói névaláírások a név megjelenítésében és kivitelezési színvonalában is azonosak a kórházi iratok közt fellelhető, 2009. szeptember 24-i, a transzfúzióhoz való hozzájárulásán lévő aláírásával.

Téves az elsőfokú bíróságnak az a hivatkozása, miszerint véleményében a szakértő is megállapította, hogy az örökhagyónak a végrendeletkezéskor jelentős mértékű fájdalmai voltak és alátámasztotta azt az alperesi álláspontot, hogy önmagában az okirat aláírása nem jelenti azt, hogy végrendeletet is tudott volna írni. Az elsőfokú bíróság a kirendelő végzésben az orvosszakértő feladatává tette az alperesek 14. sorszám alatti beadványában megfogalmazott kérdések megválaszolását is. Az ezekre adott szakértői válaszok szerint „az orvosszakértői kompetenciát nem túllépve az állapítható meg”, hogy az örökhagyó gyenge, elesett állapotban volt, emellett jelentős hasi fájdalom is „fennállhatott”, ami miatt kábító fájdalomcsillapító injekciót kapott, a lázlapból egyértelműen nem dönthető el, hogy a végrendeletkezés napján kapott-e fájdalomcsillapítót, ha nem kapott, akkor jelentős fájdalmai „lehettek”, továbbá „általában elképzelhető”, hogy olyan mértékű fájdalom, elesettség együttes hatása alatt - mint ami a néhainál fennállt - a beteg nevének aláírására képes, de hosszabb dokumentumot nem képes leírni saját kézzel. Mindezek alapján a szakvéleményből kitűnően az, hogy a végrendeletkezéskor az örökhagyónak voltak-e fájdalmai, illetve milyen mértékűek, kategorikusan nem volt megállapítható, ezért a szakértő csak feltételesen tett megállapítást arra, hogy ha nem kapta meg a fájdalomcsillapító injekciót, „lehettek” jelentős fájdalmai. Emellett a szakvélemény megfogalmazásából kitűnően az, hogy a nagymértékű fájdalom és elesettség együttes hatása miatt nem képes a beteg hosszabb dokumentumot leírni, nem szükségszerű, hanem csupán „általában elképzelhető”.

Mivel a szóbeli végrendelet létrejöttének tényét és törvényben meghatározott érvényességi feltételeit annak kell bizonyítania, aki arra alapítva örökölni kíván, jelen perben a Ptk. 634. §-ának második fordulata szerinti feltétel fennállásának bizonyítása - ebből következően a bizonyítás sikertelenségének következménye is - az alpereseket terheli. A peradatok alapján az, hogy az örökhagyó a szóbeli végrendeletkezéskor írásbeli végrendeletet egyáltalán nem vagy csak jelentékeny nehézséggel tehetett, nem bizonyított. Kétséget kizáróan megállapítható, hogy nevét alá tudta írni, ezért allográf végrendelet készítésére képes volt. Arra nézve nem merült fel hitelt érdemlő bizonyíték, hogy állapota kizárta, vagy jelentősen korlátozta volna aláírásánál hosszabb szöveg, vagy a szóban kinyilvánított pár szavas végintézkedésének saját kezű leírását.

A kifejtettek alapján az ítéletábra az elsőfokú bíróság ítéletét a Pp. 253. § (2) bekezdése szerint megváltoztatta és a keresetnek helyt adva megállapította, hogy az örökhagyó 2009. október 6. napján tett szóbeli végrendelete a felek viszonyában érvénytelen. Pervesztességükre tekintettel a Pp. 78. § (1) bekezdése

szerint kötelezte az alpereseket az együttes első- és másodfokú perköltség, továbbá a 6/1986. (VI.26.) IM rendelet 13. § (2) bekezdése alapján az elsőfokú eljárási és fellebbezési illeték megfizetésére. A felperesnek perköltségként fizetendő ügyvédi munkadíjat a 32/2003. (VIII.22.) IM rendelet 3. § (6) bekezdése alapján mérsékelt összegben állapította meg, mert a 45.000.000 forintos pertárgyérték alapján megítélhető díj a tárgyalások, a beadványok számára figyelemmel nem áll arányban a kifejtett ügyvédi tevékenységgel. Az elsőfokú eljárásra megállapított díj 1.000.000 forint, a másodfokú eljárásra 500.000 forint, ami összesen 1.500.000 forint, áfával növelten 1.905.000 forint.

Budapest, 2015. január 8.

Fermanné dr. Polák Zita s.k.
a tanács elnöke

Dr. Hegedűs Mária s.k.
előadó bíró

Véghné dr. Szabó Zsuzsanna s.k.
bíró

A kiadmány hitelélül:
Utasi Ferencné
írnok